

Володимир Мокрий (Краків)

Святий Володимир як Хрестителя Київської Русі*

*З нагоди посвяти у Гданську пам'ятника святого Володимира,
23 травня 2015 року*

*Князь Володимир „обтряс зі себе порох невірства й увійшов у святу купіль, і зродився від Духа й во-
ди, в Христі хрестившись, в Христа зодягнувся”*

Митрополит Іларіон, XI ст.

* Докладніше про це див розділ: „Хрещення – народження нової, внутрішньої людини” у книжці W. Mokry, *Sobory Rusi Kijowskiej jako opoka ducha w życiu narodu ukraińskiego i w Liście „Orientale Lumen” świętego Jana Pawła II*, Kraków 2014, s. 81-100.

Джерелом видимої в заступницьких молитвах довіри духовенства та віруючих до своїх святих було у Київській державі загальне переконання про глибоке розуміння значення хрещення, прийнятого правителями Київської Русі. Так для княгині св. Ольги, її онука св. Володимира, як і їх нащадків святих Бориса і Гліба прийнятий від Іоанна Предтечі хрест в річці Йордан, за посередництвом Ісуса з подвійною – божественно і людською природою, означав видимий прояв Бога (від Матвія 17, 15) і дію Святого Духа. Натомість прийняте людиною, очищаюче від первородного гріха хрещення треба розуміти як духовне народження нової, внутрішньої людини, яка покидає гріховний одяг старої людини. Митрополит Іларіон і преподобний Нестор наступним чином описують таїнство прийняття хрещення першими християнськими князями Київської держави – св. Ольгою і св. Володимиром: «Ся [Ольга] омилась святою купілляю, скинула з себе гріховну одіж ветхого чоловіка Адама і в нового Адама втілилась, що ним є Христос. Речім же до неї: «Радуйся, руськеє пізнання Бога! Стали ми початком примирення [з ним]». Вона бо першою увійшла в царство небеснеє із Русі, і її восхваляють руськії сини яко зачинательку, бо й по смерті молилась вона богові за Русь. «Праведних же душі не вмирають»» (*Повість врем'яних літ*, переклад: Леонід Махновець).

Також хреститель Київської Русі князь Володимир триває у вічній, святій пам'яті свого народу як «славний, що народився від славних, благородний від благородних». Його прославляли як того, який «навчав православної віри», що була прийнята з внутрішнім переконанням. Перед прийняттям рішення про християнізацію Київської держави князь – як вказують літописи – вислухав думку на тему суті і значення християнства та інших релігій в житті кожної людини, народу і держави, яку представив йому Грек Філософ [Кирило], а також вислані в різні країни послани князя. Знав також князь «повчання» та перестороги перед покаранням за непослух батькам своєї прабабусі княгині Ольги. Княгині Ользі, як вказує монах Нестор, не вдалося переконати сина – князя Святослава, правителя Києва, щоб він охрестив Київську Русь. Князю Святославу, який не послухався матері, княгиня Ольга мала сказати: «Якщо хто отця чи матері не слухає, — смертю хай умре». Тільки тоді, коли увірував у проповідуючого любов, мир і справедливість Сина Божого, князь Володимир «обутий у правду», «вінчаний розумом і милостинею», «пожадав серцем і загорівся духом, щоб самому стати християнином, і щоб землі його стали [...] І скинув зі себе каган наш wraz з одежою і старого чоловіка, скинув тлінність, обтряс зі

*Святий Володимир і Святі Борис і Гліб, ікона XVI ст.
Державна Третяковська галерея*

себе порох невірства й увійшов у святу купіль, і зродився від Духа й води, в Христі хрестившись, в Христа зодягнувся» (М. Лабунька, *Митрополит Іларіон і його писання*, с. 43).

В Літургії Іоанна Златоуста, яку українці відправляють від часів прийняття хрещення, вірні співають: «Ви, що в Христа хрестилися, в Христа зодягнулися. Алидуя».

Згідно з Євангелієм і перейнятою з Візантії літургійною, релігійною і обрядовою традицією – як писав монах-митрополит і літописець Києво-Печерської лаври Нестор – прийняте правителями і народом Київської Русі хрещення водою і Святим Духом було визнанням віри в Ісуса Христа. Прийняття хрещення викликало прагнення повного віддання Сину Божому, що спричиняється до зміни цілого життя, призводить до «скинення з себе гріховної одежі ветхого чоловіка» і народження духовно нового християнина. Виходячи від показаного в Святому Письмі слова Божого та вчення Отців візантійської Церкви, автор *Слова про закон і благодать* пояснює хрещення Христа як другий, після Різдва, етап видимого прояву Богом Отцем благодаті, тобто даної в своєму Сину любові, у час, коли – як пише Іларіон – «вже була вирощена і зміцніла, і явилась Благодать Божа всім людям у Йорданській Ріці». Бо ж раніше, «Коли явився Христос на землі, і не встигла була ще укріпитись Благодать, тільки вирощувалась, і щойно через 30 років, що в них і був утаєний Христос [мала бути виявленою]» (М. Лабунька, *Митрополит Іларіон і його писання*, с. 35).

Як вказують святий Павло, Отці візантійської, болгарської Церков, а також місцеві, київські ієрархи і ченці, виконане з волі Отця (від Матвія 3: 14-17) хрещення Ісуса в Йордані, який смиренно входить посеред грішників, означало прийняття на себе гріхів світу і підготувало Його хрещення ««в смерті», уміщаючи таким чином публічне життя Сина Божого між двома хрещеннями» (*Słownik teologii biblijnej*, s. 131–134).

Додаймо, що слово «хрещення» в грецькій мові походить від дієслова *baptein, pabtichein* – занурювати у воду, обмивати водою (символ очищення, життя) через занурення означає обмивання. Хрещення несе смерть нашому тілу, яке є інструментом гріха (До Римлян 6: 6) і дозволяє брати участь в житті Бога через Христа (6, 11). Смерть гріха і дар життя – це дві речі, які не можна розділити. Обмивання чистою водою є водночас окропленням кров'ю Христа, яка промовляє міцніше, ніж кров Авеля (До Євреїв 12, 24; 1 Петра 1, 2); є реальною участю в заслугах Христа на Голгофі. Це є об'єд-

нання з Його воскресінням і у принципі також з його славою (До Ефесян 2: 5 і наст.). У такому разі хрещення це пасхальне таїнство, це спільна участь у пасхальній вечері Христа. Охрещений помирає для гріха і живе для Бога у Христі (До Римлян 6, 11), живе життям самого Христа (До Галатів 2, 20; До филип'ян 1, 21). Доконане таким чином перетворення є радикальним. Воно полягає на винищенні й смерті старої людини з одночасним одягненням нової людини (До Римлян 6, 6 і До Колоссян 3: 9; До Ефесян 4, 24). Це є нове сотворіння людини за образом Бога (До Галатів 6, 15).

Отож хрещення приносить смерть людському життю, яке є зняттям гріха (До Римлян 6: 1-11) і дозволяє брати участь у житті для Бога через Христа (До Римлян 6, 11). Людина, прийнявши хрещення «вмирає для гріха». Натомість, усі, «хто христився у Христа Ісуса, у смерть Його христився». Через хрещення занурена у смерть людина стає похованою з Христом для того, щоб мати можливість увійти в «оновлення життя... як воскрес Христос із мертвих славою Отця [...] Бо що вмер Він [Христос], то один раз умер для гріха, а що живе, то для Бога живе. Так само ж і ви вважайте себе за мертвих для гріха й за живих для Бога в Христі Ісусі» (До Римлян 6: 1-5, 10-11).

Хрещення Ісуса, отримане від Івана у водах Йордану звінчалось зісланням Святого Духа і урочистим проголошенням Богом Отцем Синівства Ісуса. Згідно з навчанням Отців Церкви – Хрещення Ісуса є водночас провіщенням зіслання Святого Духа для всієї Церкви і всіх її вірних. Натомість «визнання за Сина Ісуса є провіщенням названого синівства вірних, яке є частиною синівства Ісуса і наслідком дару Святого Духа» (До Галатів 4: 6).

Суттєво, що у візантійсько-українській Пасхальній утрени багаторазово співається, опертий на словах Євангелія від св. Івана, тропар: „Христос воскрес із мертвих, смертю смерть подолав і тим, що у гробах, життя дарував” (Тропар Пасхи). (о. Ю.Я. Катрій, *Пізнай свій обряд*, Нью Йорк–Рим 1992, с. 114–160).

В результаті приймаючий «хрещення в смерті» Ісус, завдяки духовній перемозі в День Воскресіння, отримує повноту Духа, а Його людяність, що приносить славу, стає «духом оживляючим» (1 до Коринтян 15, 45), який переказує «Дух тим, які вірять в Нього».

Народженням нової людини і нового народу в інтерпретації митрополита Іларіона, який посилався на апостольські традиції, було хрещення

водою і Святим Духом князя Володимира і всіх, хто зробив це у 988 році. Будучи переконаним у тому, що сутність християнства є підтверджена Боголюдиною, зісланою на землю з небес Богом Отцем, любов до створеної на свою владу людини, Володимир «пожадав серцем і загорівся духом, щоб самому стати християнином, і щоб землі його стали, що й здійснилось, коли Бог так рішив про людську природу. І скинув зі себе каган наш wraz з одежою і старого чоловіка. У цьому місці автор *Слова про закон і благодать* посилається на слова з Листу апостола Павла до Колоссян: «Не кажіть неправди один на одного, якщо скинули з себе людину стародавню з її вчинками, та зодягнулися в нову, що відновлюється для пізнання за образом Створителя її» (До Колоссян 3:9-10). Князь Володимир скинув тлінність, обтряс зі себе порох невірства й увійшов у святую купіль, і зродився від Духа й води, в Христі хрестившись, в Христа зодягнувся.

Іларіон посилається тут на Євангеліє від св. Івана: «Ісус відповів: По правді, по правді кажу Я тобі: Коли хто не родиться з води й Духа, той не може увійти в Царство Боже. Що вродилося з тіла є тіло, що ж уродилося з Духа є дух» (Від Івана 3:5-6).

А коли, як пише Іларіон, вийшов з купелі світлий, ставши сином нетління, сином Воскресіння, прийнявши ім'я вічне, що славне з роду в рід: Василій, яким і вписаний в Книгу Життя, у Вишньому Городі й нетлінному Єрусалимі». У вірі в любов Бога Отця до свого Сина Христа і створеної на їх образ людини, ново охрещене покоління русинів, подібно як покоління християнських правителів, утверджували видимі знаки дії Святого Духа, які з'являлися під час свят Єпіфанії – Богоявлення: Хрещення Господнього і Зіслання Святого Духа - П'ятидесятниці, які до сьогодні урочисто святкуються у візантійсько-українському обряді різними конфесіями Церкви в Україні.

Як бачимо, під час тих свят, завдяки видимим знакам Святого Духа, показане в Святому Письмі слово Бога, завжди полишається живим словом Христа. Отже, церковна традиція цих свят створює, згідно з духом Євангелія, з думкою та дією Христа, передумови до міркування і дій християнина, яких «саме Письмо не здатне дати» (*Słownik teologii biblijnej...*, s. 988), бо містить тільки основи для визначення і введення в життя християнських принципів ставлення до ближнього. Власне плекання духовенством і ченцями в соборах, лаврах і монастирях України найважливіших обрядів і свят показує особливо глибоке розуміння значення одного з найпомітніших

знаків християнської віри, який святкується циклічно кожного року під час Єпіфанії: свята Хрещення Господнього в річці Йордані і свята Богоявлення – видимого появлення Бога (від Матвія, 17: 5), а відтак Зіслання Святого Духа, або П'ятидесятниці – Зелених свят (А. Znosko, *Mały słownik wyrazów starocerkiewno-słowiańskich i terminologii cerkiewno-teologicznej*, Bielsk 1983, s. 268.).

Суть трансформації людини, яка приймає таїнство хрещення і бере участь в святах Воскресіння і Зіслання Святого Духа надзвичай яскраво у поетичній формі висловив український поет Лемківщини Богдан-Ігор Антонич:

Сьогодні є Зелені свята
зелена вже трава.
Моя душа була розп'ята,
сьогодні знов жива.

Хрещення – це той видимий знак, який дає ново охрещеній і віруючій у воскресіння з мертвих Христа людині благодать «тобто внутрішню силу належності до Бога» (Ks. kard. K. Wojtyła, *Aby Chrystus się nami posługiwał*, Kraków 1979, s. 364). Після хрещення християнин ««виходив повністю очищеним і відродженим у Христі – символічною водою і Духом. Христос є для людини «джерелом живої води» (Єремія 2:13) і «джерелом тієї води, що тече в життя вічне» (від Івана 4:14). Вода, як джерело життя означає також внутрішню або вищу правду, яка відрізняється від буквальної правди, та яку репрезентує камінь. «Виведи для них воду з тієї скелі, та й напоїш ту громаду» (Числа 20:8). Вода змішана з вином, кров'ю Христа в Євхаристії, може також означати зв'язок людяності з Духом в Христі; Перехід Йордану (Ісус Навин 3-4); Весілля в Кані: перетворення води на вино (Ів 2: 1-11)»».

Від 988 року, коли «Київ став світлом України... а Дніпро Йорданом...» (Іван Павло II, Київ 2001), у свято Хрещення Господнього – Йордану, коли всі річки України стають Йорданом і всі води перетворюються в цілющі, вірні беруть участь у святкуванні Феофанії, віруючи, що «Днесь людські гріхи йорданськими водами обмиваються. Днесь рай відкривається людям і сонце правди осяюється нам».

*Юрій Новосільський, Хрещення Христа в Йордані, 1985.
Каплиця Фундації св. Володимира у Кракові святих Бориса і Гліба*